

Gengszterpolitika

A *Kommunista Kiáltvány*ban Marx és Engels az államot „az uralkodó osztály végrehajtó bizottságának” nevezte. Ez a bizottság, amely a kollektív kapitalista érdekeket tükrözi – azaz fenntartja a felhalmozás folyamatát, képes kompromisszumokat kialakítani saját, versengő szektorai és más társadalmi osztályok között – még további funkciókkal is rendelkezett: nevezetesen érvényt szerzett a jogi normáknak, a szerződéseknek és egyéb játékszabályoknak. Ha tehát a helyzet úgy kívánta, e végrehajtó bizottság még arra is képes volt, hogy az egyes kapitalista érdekeit alárendelje az osztály közös érdekeinek. A végrehajtó bizottság adott esetben támogatta a gyarmatosító ambíciókat, és még hadat is üzent. De az is előfordulhatott, hogy a kereslet élénkítése érdekében szüksége volt újraelosztó jogszabályokra, noha egyetlen olyan tőkés sem akadt, aki szívesen fizetett volna magasabb adókat a kiadások fedezésére. A bizottságnak továbbá erélyesen fel kellett lépnie a hatalomnak ellenszegülőkkel vagy a hatalmat bírálókkal szemben, legyenek bár azok az uralkodó osztály vagy az alsóbb társadalmi osztályok tagjai. A fasiszta államok ezen a téren könnyen esnek túlzásokba. A banánköztársaságokra általában jellemzők a bürokratikus gengszterhajlamok. Egy kapitalista demokráciában azonban a dolgok vélhetően különböznek ettől: itt a végrehajtó bizottságnak börtönbe kell zárnia Al Caponét és vissza kell szorítania a korrupciót. Ám a legális és az illegális üzleti ügyek közötti határ egyre jobban elmosódik, és a „politikai maffia” fogalma egészen új jelentéssel bővül.¹ A gengszterpolitikának nincs köze a piti bűnözők, a fehérgalléros csalók, a Crips és a Bloods [két, színes bőrű, egymással harcoló Los Angeles-i gengszterbanda – a ford.] bandáinak világához. Itt óriási összegek sorsa forog kockán: így például a 2017-es adótörvényből származó bevételek 82,8%-a a társadalom legfelső 1%-a² portfóliójába áramlott be, a cégadót pedig 35%-ról 21%-ra csökkentették. A főnök jól tudja, hol vajazzák a kenyerét. Az pedig, hogy a keresztapa is megkapja a maga szeletét a tortából, magától értetődik: Trump családja ebből az adótörvényből „sok tízmillió dollárt” fog kaszálni.³ És a

„megcsapolás” (vagyis a pénzes kassza édes muzsikája) hozza magával a „csilivilit” (a hallgatási pénzt, az ajándékokat, a kenőpénzeket), valamint a pornósztrók, a harmadrangú művésznők, a modellek és a többi hivalkodó szereplő talmi csillogását.

A gengszterpolitika az önkényuralom és a demokrácia között téblábol. A főnök és sameszai jó okkal részesülnek az extra haszonból. A gengszterpolitika a kapitalista társadalmat immunissá teszi a túlságosan elmergesedett osztályellentétekkel vagy az alulról jövő, nyomasztó követelésekkel szemben. A gengszterpolitika képviselői nem nevezhetők fasisztának. Nem támaszkodnak félkatonai csoportokra, nem gyűjtik az embereket koncentrációs táborokba, nem élnek hivatalosan a cenzúra eszközével, politikájukat nem építik a fajilag tiszta társadalom nyíltan vállalt eszméire. A gengszterpolitika erkölcsi világképét az alávaló, aljadék ember testesíti meg. Az ő stílusa és hangneme megfertőzi a létező intézményeket, például az önkormányzati gyűléseket, a tömegtüntetéseket, a médiát, a választási vitákat, de még a jogalkotói trükkök alkalmazását és a jog aprólékos részleteit is. A gengszterpolitikuskok jól tudják, hogyan kell a rendszerrel „játszani.” Populista retorikájuk csak szemfényvesztés. Eluralkodik a kispolgár hagyományos, „biciklis mentalitása,” azaz a „lökд félre és rúgd le” elve.

A gengsztereket már régóta szokás tőkésekkel, zsarukkal és tisztviselőkkel azonosítani. Balzac jegyezte meg először, hogy minden nagy vagyon mögött nagy bűncselekmény lapul. Upton Sinclair és Frank Norris is hangsúlyozta ezt az összefüggést, akár csak Ibsen. De talán mind között legközismertebb Bertold Brecht szókimondása, aki a *Háromgarasos opera* című drámájával kezdődően sok művében bemutatta, hogy a gengszter-étoszban hogyan egyesülnek a kapitalisták, az imperialisták és a militaristák. Napjaink filmjei és televíziós sorozatai gyakorta beszélnek arról, hogy a CIA, a korrupt politikuskok és a mohó vállalati érdekek milyen mélyen összefonódnak. Ezekben a művekben azonban a bűncselekmények általában vagy egy magányos gazember aknamunkájának (őt később bele kell szelídíteni a rendszerbe), vagy pedig egy homályos és megváltoztathatatlan „rendszer” következményeinek látszanak, ami viszont csak egyetlen megfelelő reakciót tesz lehetővé: a nyílt cinizmust.

A gengszterpolitika nem strukturált, intézményesített formáció, mint azt gyakran állítják,⁴ sokkal inkább a kormányzati munka legális formáinak félig legális adaptációja. Ez a formáció akkor kel életre, amikor a gengszterek ügyfelei veszélyt szimatolnak. Még élénken él emlékezetünkben a 2008-as gazdasági válság.⁵ A bankok ma is túl sok

kedvezőtlen hitellel terheltek, a tőzsdék szeszélyesen működnek, a bennfentes kereskedés mindennapos gyakorlat, és az „utca embere” állandó pánikban él, mivel a tőke egyre kevesebb kézben koncentrálódik. A termelés a korábbinál sokkal jobban képzett, de jóval kevesebb munkást kíván; a fogyasztás szélsőségesen eltolódik a gazdagok irányába; és az osztálykérdés fokozottan átfordul abba a problémába, hogyan lehetne minél hatékonyabban leszerelni egyfelől a dolgozókat, másfelől mindazokat, akik a szegénységi küszöb alatt vegetálnak, továbbá a nőket, a színesbőrű állampolgárokat és a bevándorlókat.

Elcsalt választások, a szavazati jogok megkurtítása, a börtönök magánkézbe adása, az átláthatóság korlátozása és a választási kampány támogatására összeszedett korlátlan mennyiségű adományok: ez a gengszterpolitika hatékony taktikája, amelynek minden egyes eleme az illegális határán billeg. A média egyre centralizáltabb, ellenőrzése pedig a jobboldal kezében van, így sikeresen megoldható a kritika elhallgattatása és a jogfosztottak, a kizsákmányoltak megosztása. közönséget sikeresen beetették. A főnök tömegbázisa mélyen megveti a nagy ember bírálóit. Környezetvédők, bevándorlók, színesbőrűek, magukat egyenrangúnak képzelő nők, dekadens homoszexuálisok és transzneműek egyaránt felháborítják Amerika „jó polgárait,” akik képtelenek leválni a jócskán megkopott kisvárosi hagyományokról, de haragra gerjesztik a felsorolt csoportok az evangéliumi keresztények és az ipari munkásság (fehér bőrű) retrográd csoportjait is. Ők azok, akik kétségbeesetten óbégatnak, mondván, elvesztették munkahe-lyüket, a kormányzat csak „pazarol,” a „segélyen élők szélhámosok”, az erkölcsi züllés veszi őket körül, és a tetejében még kulturális privi- légiumaikat is elvesztették (leginkább ez fáj nekik). Elhomályosult szemmel idézik fel azt a korszakot, amikor „a férfiak még igazi férfiak voltak,” „Amerika nagy volt” és „boldog napok” sorjázta szüntelenül.

Az elitek helyeslőn bólogatnak, pedig az ő érdekeik egészen mások: dereguláció, alacsonyabb adók, kevesebb szociálpolitika és az „üzlet működtetési költségeinek” csökkentése. Az oligarchikus tendenciák a kapitalizmus lényegi elemei, és ahogyan egyre kiterjedtebben érvényesülnek, a munkásokra és a városi szegényekre gyakorolt ki- zsákmányoló hatásuk is egyre intenzívebbé válik. Ezen a ponton lép be a gengszterpolitika a fősodorba. A vállalati eliteknek védelemre van szükségük a progresszív erőkkel szemben.⁶ A vállalati vezetőknek gyakorta választaniuk kell a profitot megtámogató autoriter rendszer és a költségekkel járó demokrácia között. E vállalati vezetők mindig meg vannak győződve arról, hogy képesek ellenőrzésük alatt tartani

végrehajtó embereiket. Mihelyt azonban a parvenü hatalomra kerül, saját érdekeit kezdi érvényesíteni. Donald Trump úgy fordult szembe a republikánus többséggel, akik korábban, Obama elnökségének idején cinkosai voltak a Tea Party-mozgalomnak, ahogyan Hitler 1933-ban szembefordult korábbi pártfogójával, Fritz von Papennel és a „bárók kormányával.” Hasonló volt a helyzet Chilében Pinochet tábornokkal, akit a hagyományosan konzervatív Eduard Frei iktatott be, azt követően, hogy 1973-ban Salvador Allende demokratikus rendszerét megbuktatták. És még további példákat is említhetnénk.

A gengszterpolitikának megvan a saját logikája. A fundamentalisták szeretik azt képzelni, hogy a konfliktus „ők és mi” közöttünk húzódik. A politikai gengszterek számára azonban a küzdelem résztvevői „ők és én”. Az egyetlen biztos szabály így hangzik: ne tégy keresztbe a főnöknek! És ha másért nem, hát ezért a politikai gengszter inkább akarja azt, hogy féljenek tőle, mintsem azt, hogy szeressék. Embereit kigúnyolja, a nyilvánosság előtt megalázza, a busz alá löki, és talán még attól sem riad vissza, hogy néhány nappal a nyugdíjazásuk előtt kirúgja őket. A kormányzati hivatalnokoknak és az ügynökségek igazgatóinak semmiféle szakértelemmel nem kell rendelkezniük, nem kell átesniük nemzetbiztonsági vizsgálaton,⁷ csak egy dolog számít: a főnök iránti lojalitás. A lojalitás azonban egyirányú utca. Belbiztonsági tanácsadók, szóvivők, miniszterek, főparancsnokok, alkalmazottak, ügynökségi igazgatók, a Fehér Ház ügyvédjei és minden rendű-rangú helyettesek jönnek és mennek. Trump kormányzatában eddig 34%-os a munkaerő elvándorlása, ami több mint háromszorosa az Obama elnöksége alatt jellemző mozgásnak.⁸ Burjánzik a zűrzavar és a káosz. Olyan érzés uralkodik el, amely szerint a gengszterpolitika célja a Franz Neumann által „államtalanított államnak” nevezett formáció. És mindez egyetlen célt szolgál: legyen mindenki számára egyértelmű, hogy ki a főnök.

A gengszterpolitikások szeretik azt gondolni, hogy igencsak dörzsöltek. Szlengben beszélnek, sokat káromkodnak, a nőt a fenekénél ragadják meg (sőt, készek még ennél is rosszabbra), kitartóan bizonygatják, hogy életükben nem olvastak el egy könyvet sem, fittyet hányanak az értelmiségi elitre, hencegnek magas IQ-jukkal, és hangoztatják fejlett „gyakorlati érzéküket.” Egyidejűleg látják magukat kritikusaik „rosszindulata” áldozatainak és nagy embernek, aki egymaga képes kigyógyítani a nemzetet a nagy bajából. Ezt követőikkel is elhitetik: ti megvetettek vagytok és mégis *igazi* amerikaiak! A csahosok főnökbe vetett hite megিংathatatlan. Csak ő és egyedül ő képes Amerikát

újra nagyvá tenni. Akik ellenzik politikáját, azok árulók, és komoly veszélyt jelentenek – ha pedig nem igazán komolyan veszélyesek, akkor veszélyessé kell stilizálni az általuk képviselt fenyegetést. A történelem megmutatja nekünk, mire lehet szükség annak érdekében, hogy ellenfeleinket megleckéztessük. A Reichstag 1933-as felgyújtása és Szergej Kirov 1934-es (megrendezett) meggyilkolása szolgáltatták azt a drámai hátteret, amely igazolást adott Hitler és Sztálin leszámolására ellenfeleikkel, a renegátokkal és az állam állítólagos ellenségeivel. A belső problémák nyomása alatt működő gengszterpolitikások válságért imádkoznak, vagy ahogyan Trump egyszer előre megjósolta, valami „jelentős eseményt” vizionálnak, annak érdekében, hogy összerántsák csapataikat és nagytakarítást rendezhessenek.

A gengszterpolitikának nincs szüksége ideológiára. Az elvek hiánya lesz az új elv. A nagy ember azt teszi, amit meg kell tennie: ha ez azt jelenti, hogy hazudik, visszavonja szavát, sebességet vált, elzárkózik az átlátható tevékenységtől és egyéb hasonló dolgokat művel, akkor ennek így kell lennie. Akkor bátran alkalmazhatja a kettős mércét is. A diplomácia helyébe a kérkedés lép, és ha a hengegés nem elég hatásos, akkor egyedül Amerika – illetve egyedül a főnök – támaszkodhat a „tűzre és dűhre” (a kijelentés Trumptól származik, és az észak-koreai válság során hangzott el; illetve ez Michael Wolff könyvének címe is, amely Trump és csapata viselkedéséről ír; lásd Michael Wolff: *Fire and Fury: Inside the Trump White House*, 2018), amikor és ahol ő akarja. A fundamentalisták szűklátókörű, nacionalista retorikát alkalmaztak és a zászlóba burkolták magukat. A gengszterpolitikus úgy beszél, mint egy másokat terrorizáló iskolás, és ünnepli önmagát. Régebben a gengszterpolitikusok alárendeltjei nem az államnak, hanem nekik tettek hűség esküt. A tegnapi jelszó: „Amerika! Szeresd vagy menj el!” mára így változott meg: „Trump! Szeresd – vagy pofa be!”

Botrány botrányt követ: pénzügyi szabálytalanságok, korrupció, vesztegetés, érdekellentétek, családon belüli erőszak, dokumentumok meghamisítása, titkos találkozók, fölösleges tweetek, rasszista kommentek, fehérházi pletykák. Vég nélkül dőlnek ránk a „nap friss hírei.” Az elnök első hivatali évében legalább kétezerszer egyértelműen hazudott a nyilvánosság füle hallatára. És kétség sem fér hozzá, minden egyes hazugsága lelepleződött. Na, bumm! Minden híradó újabb észveszejtő igazolása a népi elmebajnak, annak ti., ahogyan a gengszterek bohóckodása ellopja a címlapsztorit. Láthatólag a nap huszonnégy órájában ő uralja a képernyőt. Egyes becslések szerint Trump 2 milliárd dollárt – jobban mondva, ingyen reklámot – kapott

a „szerzett médiában” a 2016-os választások idején.⁹ Az pedig, hogy az elnök és haverjai saját koholmányaikkal árasztják el „az álhíreket harsogó” médiát, csak újabb kifejeződése annak, mennyire megvetik a valóságot.

Az 1950-es évek népszerű amerikai komikusa, Lenny Bruce egyszer azzal nevette meg a közönségét, hogy kijelentette: „Még ha fényképük is van a dologról – te csak tagadd le!”. De a politikai gengszterek még eggyel tovább lépnek. A nekik címzett bírálatok mindig igazságtalanok, az ügyészek mindig alattomosak, a tiltakozások mindig túlzók, és minden botlás az „álnok helyzetből” következik. Minden gengszterpolitikus vérszomjas. Csekkok és egyenlegek, a hatalom megosztása és a civilek jogai mind csak akadályozzák őket. A kongresszus, a bíróságok, a média, a bürokrácia, az egyetem, az FBI, a politikai szakértők – vagy egyszerűen csak „a rendszer” – mindmind részei az ellenük szervezkedőknek. Az ő vádjaik „álhírek!” És minden ellenfél az ő vérüket kívánja. Miért? Véletlenül sem a gengszterek hazugságai, alpári nyelvezetük, rasszizmusuk, illegális üzleteik, hozzá nem értésük és politikájuk miatt. Dehogy is: minden csak azért van, mert a gengszterpolitikus az „utca embere,” aki par excellence „kimondja az igazságot”, és „le akarja csapolni a mocsarat”!

A nagy stratégia lényegtelen: a taktika maga a stratégia. A siker a megtévesztésen és a félrevezetésen múlik. Botrányok, nyomozások, hazugságok, vádak és ellenvádak relativizálják a politikai valóságot. A nyilvános vita így a diszkurzív demokrácia elleni szüntelen támadássá változik: a logika, az érvek és a tények helyébe gyermekded rágalmozások lépnek, amelyek az „aljas Hillary” vádjától és a „kis Marco-tól” a „Pocahontasig” és a „rakétaemberig” terjednek. A nők külsejével kapcsolatos becsmérlő megjegyzések, a fogyatékosok kigúnyolása és egyes (afrikai) államok „seggluknak” nevezése tartja fenn a párbeszédet. A gengszterpolitika annak a „rendszernek”, a demokratikus akaratformálásnak, a kapitalista racionalitásnak a peremén létezik, amely rendszerbe beásta magát. Az elnök számára haszontalanok a művészek, a szakértők, az értelmiségiek, a szakemberek, a tudósok – mindazok, akik esetleg többet tudhatnak nála. A gengszterpolitika szeme előtt mindig a legkisebb közös nevező lebeg, és célja lenyomni mindazt, amit Marx „a kultúra anyagi szint-jének” nevezett. Ennek pedig az az oka, hogy a gengszterpolitikuskok, cimboráik és tömegbázisuk már pontosan ért mindent. Egyiküknek sem kell semmit sem tanulni. Éppen ellenkezőleg, magabiztosságuk és hatalmuk azon alapul, hogy kitartanak tudatlanságuk mellett.

- ¹ Peter-Erwin Jansen, Charles Reitz (eds.): *Herbert Marcuse's 1974 Paris Lectures at Vincennes University*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015.
- ² Dylan Matthews: The Republican tax bill got worse: now the top 1% gets 83% of the gains, *VOX*, 2017, december 18.
<https://www.vox.com/policy-and-politics/2017/12/18/16791174/republican-tax-bill-congress-conference-tax-policy-center>
- ³ Louis Jacobson: How much does the Trump family have to gain from GOP tax bills? *PolitiFact*, 2017. november 27.
<http://www.politifact.com/truth-o-meter/statements/2017/nov/27/lloyd-doggett/how-much-does-trump-family-gain-gop-tax-bills/>
- ⁴ A „gengszterállam” fogalmát gyakorta használják, és a jelenségnek számtalan különböző megközelítése van, így például Katherine Hirschfeld: *Gangster States: Organized Crime, Kleptocracy and Political Collapse*. New York, Palgrave, 2015; Charles Tilly: State Formation as Organized Crime, in Peter Evans et. al (eds.): *Bringing the State Back In*. New York, Cambridge University Press, 1985; Michael Hirsh: Gangster States, *Newsweek*, 1999. május 9.; <http://www.newsweek.com/gangster-state-166356>; Paul Craig Roberts: Gangster State America: Where is America's Democracy? <https://www.paulcraigroberts.org/2014/05/06/gangster-state-america-paul-craig-robert-2/>.
- ⁵ Gretchen Morgenstern and Joshua Rosner: *Reckless\$ Endangerment: How Outsized Ambition, Greed, and Corruption Led to Economic Armageddon*. New York, Henry Holt, 2011.
- ⁶ A vitát lásd: Stephen Eric Bronner: *The Bitter Taste of Hope: Ideals, Ideologies and Interests in the Age of Obama*. Albany, SUNY Press, 2017, 1. lábjegyzet.
- ⁷ Max Greenwood: At least 30 White House officials, Trump appointees lack full clearances: report, *The Hill*, 2018. február 9. <http://thehill.com/homenews/administration/373220-at-least-30-white-house-officials-trump-appointees-lack-full#.Wn7-uVrZvb8.facebook>.
- ⁸ Jeremy Berke: REX TILLERSON IS OUT – here are all the casualties of the Trump administration so far, *Business Insider*, 2018. március 13. <http://www.businessinsider.com/who-has-trump-fired-so-far-james-comey-sean-spicer-michael-flynn-2017-7/#rob-porter-1>; *New York Times*, 2018. február 13.
- ⁹ Nicholas Confessore, Karen Yourish: „\$2 Billion Worth of Free Media for Donald Trump”, *New York Times*, 2016. március 15. <https://www.nytimes.com/2016/03/16/upshot/measuring-donald-trumps-mammoth-advantage-in-free-media.html>

(Fordította: Baráth Katalin)

A cikket a szerző ajánlotta közlésre.